

στοιχων σχεδιαγραφημάτων. Τὸ ἔργον τοῦτο μετεφράσθη χάριν τῶν σπουδαζόντων τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὰ γυμνάσια γερμανοφώνων μαθητῶν ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ Steindl καὶ δέον νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἐπιτυγχάνεται νὰ διευκολυνθῆ ἀκόπως καὶ εὐμεθόδως ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπὶ ἀξιολόγου ἐκτάσεως ἐννοιῶν, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνοὶ στίχοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὀκτασυλλάβου ῥυθμοῦ πεποιημένοι ὡς καὶ οἱ ἀπομνημονευμένοι παιδιόθεν γερμανικοί, γίνονται εὐκόλως κτῆμα τῶν ἀναγνωστῶν. Τὸ ἀνάγνωσμα περιλαμβάνει ἐκτὸς τῆς διηγήσεως τῶν ἑπτὰ ἐπεισοδίων καὶ βραχὺν πρόλογον καὶ ἐπίλογον, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ εἰσαγωγὴν ἐπέχουσαν θέσιν καὶ ἠθικοῦ διδάγματος. Ἡ εἰσαγωγή ἔχει οὕτω :

Κακουργοῦντες κολαζέσθων | Τούτω ἅπαντες ἠδέσθων | τῶν νέων ἠγούμενοι, | ἦδη διορθούμενοι. | Ταῖς εἰκόσι τε καὶ λόγοις | εὐφρανθεῖεν ἂν ἢ ψόγοις | Ἑλληνίδος ἀναγνόντες | ἔμπειροι τῆς γλώσσης ὄντες.

Διὰ τὴν ἀρτιωτέραν ἐξυπρέτησιν τοῦ διδακτικοῦ σκοποῦ, ἦτοι τὴν γλωσσικὴν κατανόησιν, παρατίθεται εἰς ἐκάστην σελίδα κειμένου τὸ λεξιλόγιον τῶν ἀγνώστων λέξεων τοῦ κειμένου τῆς σελίδος οὐχὶ εἰς τὸν ἀπαντώμενον ἐν τῷ κειμένῳ τύπον, ἀλλὰ εἰς τὸν ἀρχικόν, δηλ. τὴν ὀνομαστικὴν ἐπὶ τῶν ὀνομάτων ἢ τὸ α' ἐνικὸν τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτος ἐπὶ τῶν ῥημάτων.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι λίαν διδακτικὴ διὰ τοὺς καθηγητὰς τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων, διότι καταδεικνύει πόσον οἱ Εὐρωπαῖοι φροντίζουν νὰ διευκολύνουν τὴν νεότητά των ὥπως ἐκμάθῃ καλῶς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν κρητίδα τῆς ἀληθοῦς ἀνωτέρας μορφώσεως, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ λαοὶ συναγωνίζονται τίς θὰ μορφώσῃ καλυτέρους πνευματικοὺς σκαπανεῖς καὶ ἐρευνητὰς τῆς ἐπιστήμης, ἐνῶ ἡμεῖς ἐσχάτως κολοβώνομεν τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς εἰς τὰ γυμνάσιά μας πρὸς ἀναμφισβήτητον ὀπισθοδρομήσιν τῆς πνευματικῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Ἀποτελεῖ δὲ ἐπίσης τὸ βιβλίον τοῦτο ἐν ἀξιόλογον παράδειγμα, δεικνύον πῶς θὰ ἠδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς δι' ἀναλόγων ποιημάτων νὰ προωθήσωμεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀρχαιογλωσσικῆς διδασκαλίας εἰς τὰ σχολεῖά μας.

ΠΑΝΑΓ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* *

Προβλήματα ἀνακύπτοντα ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν.

Πρακτικὰ τοῦ Γ' Παιδαγωγικοῦ Συνεδρίου τῆς Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεως ξένων σχολείων ἐν Θεσσαλονίκῃ 5—7 Δεκεμβρίου 1963, Θεσσαλονίκη 1964, σχ. 80ν Μ. σελ. 317.

Ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητής τῶν Ξένων σχολείων κ. Δ. Μαντζουράνης ὠργάνωσε τῷ 1963 τὸ τρίτον κατὰ σειρὰν συνέδριον τῶν λειτουργῶν τῶν ξένων σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ ζήλῳ του ὅπως οἱ ὑπ' αὐτὸν καθηγηταὶ συνειδητοποιήσουν τὰ διδακτικὰ προβλήματα δι' ἀναλύσεως αὐτῶν καὶ ἀνταλλαγῆς τῶν πορισμάτων τῆς πείρας των.

Τοῦ παρόντος συνεδρίου τὸ ἀντικείμενον ἦτο : Προβλήματα ἀνακύπτοντα ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν. Τὸ συνέδριον διήρκεσε τρεῖς ἡμέρας, τὰ ἀναπτυχθέντα δὲ καὶ συζητηθέντα θέματα ἔφερον τοὺς τίτλους 1) ἀνθρωπισμὸς καὶ ἀντιανθρωπισμὸς 2) εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐρμηνείαν 3) αἱ μεταλλαγαὶ τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν 4) ἡ γραμματικὴ καὶ ὁ προσφορώτερος τρόπος τῆς διδασκαλίας τῆς 5) τὸ συνακτικὸν καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας του 6) ἡ μετάφρασις ὡς κατανόησις τῶν κειμένων καὶ ὡς γλωσσικὴ ἀσκησις καὶ 7) τὰ κείμενα καὶ ἡ ἐρμη-

νεία των. Ἐπίσης ἀνεπτύχθησαν καὶ συνεζητήθησαν τρεῖς διδασκαλῖαι ἐν σχεδίῳ τῆς Γραμματικῆς, τρεῖς τοῦ Συντακτικοῦ καὶ πέντε κειμένων ποιητῶν καὶ συγγραφέων.

Τὸ πρῶτον τῶν θεμάτων ἀνέπτυξεν ὁ κ. Μαντζουράνης ὁ ὁποῖος κατόπιν εὐστόχου ἀναλύσεως τοῦ θέματός του κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ τεχνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ παιδείαις ἀφήνει κενά, τὰ ὁποῖα μόνον ὁ ἀνθρωπισμὸς δύναται νὰ καλύψῃ, διότι παρέχει εὐρείας βάσεως μάθησιν ἀναγομένην εἰς ζητήματα πνευματικά, καλλιτεχνικά, ἠθικά, πολιτικά καὶ παιδευτικά, διὰ τῆς ὁποίας παρέχεται εἰς τοὺς παιδευομένους ἡ βεβαιότης διὰ τὸ ὀρθόν, τὸ ὠραῖον καὶ τὸ ἀληθές.

Τὸ δεύτερον τῶν θεμάτων ἀνέπτυξεν ὁ κ. Κακριδῆς, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Παρατήρησεν ὀρθότατα ὅτι ἐρμηνεῖα εἰς τὰ μέτρια ἔργα δὲν χωρεῖ. (Καὶ εἶναι νὰ λυπῆται κανεὶς ἀναλογιζόμενος τὴν παρατήρησιν ταύτην, διότι μὲ τὴν νέαν νομοθεσίαν οἱ μαθηταὶ τοῦ γυμνασίου ἐπὶ τρία ἔτη καταδικάζονται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἀποστερηθοῦν τὴν ἐρμηνεῖαν ἀρίστων ἔργων τῶν ἀθανάτων κλασσικῶν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἠσχολοῦντο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πεισιστράτου μέχρι τοῦ 1964 οἱ Ἑλληνοπαῖδες τῆς ἡλικίας των καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἀσχολοῦνται τοῦ λοιποῦ μὲ τὴν ἐρμηνεῖαν ἔργων νεοελληνῶν λογοτεχνῶν τῶν ἐλαχίστων τελευταίων γενεῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ μὲν τρία μετροῦνται εἰς τὰ δάκτυλα). Αἰτιολογῶν τὴν ὀρθὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ὁ κ. καθηγητῆς λέγει ὅτι ἡ ἐρμηνεῖα θέτει ὀρισμένας ἀπαιτήσεις, ἧτοι πρῶτον : εἰς τὰ πρὸς ἐρμηνεῖαν ἐν τῷ σχολεῖῳ ἔργα τὰ ἱστορούμενα περιστατικά καὶ οἱ διαγραφόμενοι χαρακτήρες ὀφείλου νὰ ἔχουν διαστάσεις συμβόλου καὶ σημασίαν πανανθρωπίνην. Καὶ δεύτερον πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀπόλυτος ἀρμονία μεταξὺ μορφῆς καὶ περιεχομένου εἰς τὸ ἔργον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ οὐδὲ κἀν νὰ μεταβληθῇ ἡ θέσις λέξεως ἢ φράσεως ἢ καὶ μορίου ἀκόμη χωρὶς νὰ μειοῦται ἀντιστοίχως ἡ ἀξία τοῦ ἔργου· τοῦτο δὲ διότι ὁ τεχνίτης ἔχει ἴδιον τρόπον ἐκφράσεως, ἐκδηλούμενον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς λέξεως, τοῦ ρυθμοῦ τῆς, τοῦ ἤχου τῆς, τοῦ ὄγκου τῆς, τῆς διαπλάσεως τῆς φράσεως καὶ τῶν περιόδων, τῆς σειρᾶς τῶν λέξεων, τοῦ ρυθμοῦ τῆς φράσεως, τῆς μουσικῆς τῆς, τῆς συντάξεως κλπ., δι' ὧν δὲ τούτων τῶν μέσων ὁ μέγας τεχνίτης ἔχει νὰ μηνύσῃ εἰς τοὺς ἄλλους κάτι τὸ μοναδικὸν καὶ τὸ πρωτοφανέρωτον. Αἱ παρατηρήσεις αὗται εἶναι εὐστοχώταται καὶ περιέχουν ἀλήθειαν ἀπαραγνώριστον, εὐκόλως δὲ νομίζομεν ὅτι ἐπικυροῦται ἡ σημασία τοῦ κανόνος τούτου. ἂν παραβάλλῃ τις οἰονδῆποτε στίχον μεγάλου τεχνίτου μὲ τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ οἰονδῆποτε καὶ ὄσονδῆποτε ἀξιολόγου μεταφραστοῦ, λ. χ. παραβάλατε τὸν στίχον τοῦ Ὀμήρου «εἰς οἶωνός ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης» πρὸς τὴν μετάφρασίν του «νὰ διαφεντεύῃς τὴν πατρίδα σου τὸ πῖδ καλὸ σημάδι» : Ποῦ ὁ θεῖος οἶωνός ἔναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ καθημαξευμένον σημάδι κάτω, ποῦ τὸ ἠρωϊκὸν ἀμύνομαί καὶ ποῦ τὸ νὰ κάμνῃς τὸν ἀφέντην εἰς τὴν πατρίδα σου καὶ νὰ τῆς παριστᾷς τὸν προστάτην, ὅπως κάθε ἀφέντης προστατεύει τὸν δοῦλόν του.

Καὶ εἶναι ἀξιοθρήνητον ὅτι οἱ Ἑλληνες γυμνασιόπαιδες καταδικάζονται μὲ τὴν νέαν νομοθεσίαν νὰ ἐρμηνεύουν ὄχι τοὺς μεγάλους καὶ ἀθανάτους τεχνίτας τῆς φυλῆς των, τοὺς διδασκάλους τῆς ἀνθρωπότητος καὶ δημιουργοὺς τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἀλλὰ τοὺς ἐρμηνευτάς των, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Κακριδῆς, ἄλλως θὰ ἐξηγήσῃ τὰς διαφορὰς τοῦ ὕφους, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν μουσικὴν, καὶ ἄλλως θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ κρυμμένα μηνύματα τῶν μεγάλων ἀθανάτων ἔργων.

Τὸ τρίτον θέμα διεπραγματεύθη ὁ κ. Λαμψίδης ἐμβριθέστατα, διερευνήσας αὐτὸ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς καὶ στηρίξας μὲ ἀκλόνητα ἐπιχειρήματα τὰ συμπέρασματά του, κατὰ τὰ ὁποῖα : Εἰς τὸ γυμνάσιον μόνον ἢ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου διδασκαλῖαι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ὄχι διὰ μεταφράσεων θὰ ὀδηγήσῃ εἰς κάρπωσιν τῶν ὑπερχρονικῶν ἀνθρωπίνων στοιχείων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, θὰ καταστήσῃ δημιουργικὴν τὴν δρᾶσιν τῶν μελλόντων νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν τεχνικὴν, θὰ τοὺς καθοδηγήσῃ εἰς ὀρθό-

τερον προσανατολισμόν ἐπαγγέλματος, θὰ ἀποβῆ πηγή εἰς ἀποτελεσματικὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν καὶ θὰ τοὺς ριζώσῃ ἐπιτυχέστερον καὶ ἀσφαλέστερον εἰς τὴν ἐθνικὴν τῶν παρὰδοσιν, ἐνῶ ἡ ἄρνησις ἢ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν θὰ ἔχη ὡς λογικὴν συνέπειαν τὴν ἄρνησιν τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τοῦ λαοῦ μας καὶ φυσικὰ τοῦ πρὸς τοῦτο ἀλληλεπιδέτου ἱστορικοῦ μας παρόντος. Τέλος ἀναλύων τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν συνθηκῶν τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς κοινωνίας ὁ κ. Λαμπιδῆς καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν κειμένων δημιουργούμενος ἀνθρωπισμὸς εἶναι μέγας, ἀνθρώπινος καὶ αἰώνιος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀπαραίτητος καὶ ἀναγκαῖος δι' ὅλους τοὺς λαοὺς, ἰδιαιτέρως ὁμοῦς δι' ἡμᾶς πρὸς διατήρησιν, πρόδοσιν καὶ προβολὴν τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ.

Εἰς τὰ ὑπόλοιπα θέματα κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν εἰσηγήσεων καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν συζητήσεις εἶναι ἐυδιάκριτον ἕνα κλίμα περιέργου, χαρακτηριζόμενον διὰ τὴν ἰδιάζουσαν ἐν Θεσσαλονικῇ βαρεῖαν γλωσσομεταρρυθμιστικὴν ἀτμόσφαιραν. Κάθε λόγος, κάθε παρέμβασις, κάθε σχόλιον ὀρισμένης ομάδος φανατικῶν προσώπων στρέφεται εἰς τὴν ἐξώθησιν τῶν συνέδρων νὰ παραδεχοῦν ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξοβελισθῇ ἡ καθαρεύουσα ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ σχολείου. Οἱ εἰσηγηταὶ συμβιβαστικῶς προέτειναν νὰ γίνεται σύγχρονος χρῆσις καὶ τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς καθαρευούσης κατὰ τὴν μετὰ φρασιν τοῦ κειμένου, εἰς τὰ παραδείγματα τοῦ Συντακτικοῦ κλπ. Ἡ ἐπιθεσις τῶν φανατικῶν κατὰ τῶν τοιούτων ἀπόψεων ἦτο ἐντονωτάτη, ἐνῶ οἱ σύνεδροι ἐσιώπων ἐν ᾧ τῆς ἐπιχειρουμένης καθιερώσεως τῆς δημοτικῆς ὑπὸ τῶν νέων νομοσχεδίων μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς τυχὸν ἀντιτιθέμενοι εἰς τὰς προθέσεις τῶν ἰσχυόντων Ὁ καθηγητὴς κ. Κ α κ ρ ι δ ῆ ς σχολιάζων εἰσήγησιν ἐκθέτουσαν ὅτι πρὸς κατανόησιν τῆς ἀρχαίας πλοκῆς τοῦ λόγου εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεται σύγκρισις αὐτῆς πρὸς τὰς συγχρόνους ἐκφράσεις τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς δημοτικῆς ἀντετάχθη ζωηρῶς εἰπὼν ὅτι μόνον εἰς τῆς δημοτικῆς τὰς ἐκφράσεις δεόν νὰ περιορίζεται ἡ σύγκρισις καὶ «τονίζων ὅτι ἡ παρεμβολὴ τῆς καθαρευούσης εἰς τὴν σύγκρισιν μόνον σύγχυσις θὰ ἐπιφέρῃ» (σ. 83). Ὁ ὀργανωτὴς τοῦ Συνεδρίου Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς ἠναγκάσθη πρὸς ἀποσαφήνησιν τῆς ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τούτων προκληθείσης συγχύσεως νὰ ὑπομνήσῃ ὅτι ἡ καθαρεύουσα ἀποτελεῖ πραγματικότητα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ κράτους καὶ παραμεριζομένων τῶν προκαταλήψεων καὶ φανατισμῶν ὀφείλει νὰ ἔχη τὴν θέσιν τῆς ἐν τῷ σχολείῳ (σ. 129). Δύναται τις νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀτμόσφαιραν ἐκ τῆς παρεμβάσεως εἰς τὴν συζήτησιν μιᾶς κυρίας, ἰδιάζουσας ἐχούσης θέσιν εἰς τὸ συνέδριον, ἡ ὁποία «παρακαλεῖ νὰ λείψῃ ἢ σκιὰ τῆς καθαρευούσης ἀπὸ τὸ συνέδριον, ἀφοῦ καὶ ὁ κ. Γεν. Ἐπιθεωρητὴς κατὰ τὴν γνώμην τῆς εἶναι ὑπέρμαχος τῆς (σ. 152).

Ὁ κ. Γεν. Ἐπιθεωρητὴς ἐσιώπησε καὶ δὲν ἐκαυτηρίασε τὴν ἤκιστα εὐλαβὴ πρὸς τὸ συνέδριον καὶ πρὸς τὸν προϊστάμενον τῶν συνέδρων ἐκδήλωσιν ταύτην. Ἐὰν ἔλειπεν ἡ ἀντιβαίνουσα εἰς τὸ ἦθος τῶν ἐπιστημονικῶν συγκεντρώσεων καταθλιπτικὴ αὐτὴ προβολὴ τῶν γλωσσικῶν φανατισμῶν, ἡ ἀντίθετος ἄλλως τε πρὸς τὰ δημοκρατικὰ ἦθη καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἐπιτασσόμενα, αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι περισσότερον ἀποδοτικαί.

Κατὰ τὰς συζητήσεις τῶν ἀναπτυχθειῶν εἰς τὰς εἰσηγήσεις ἀπόψεων προέκυψαν ὠφέλιμοι παρατηρήσεις τῶν συνέδρων. Ὁ γυμνασιάρχης κ. Δ η μ η τ ρ ά κ ο ς σχολιάζων τὰς περὶ εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν ἀναπτυχθείσας γνώμας παρετήρησεν ὅτι ἡ ἐρμηνευτικὴ ἐργασία ἀποτελεῖ ἀπλῶς τὸ τελευταῖον βῆμα μιᾶς συνθέτου προεργασίας, ἀφοῦ προηγηθῇ ἡ γραμματικὴ καὶ ἡ ἱστορικὴ προεργασία, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ ἐρμηνεῖα καθίσταται ἀδύνατος. Θεωρεῖ ἐσφαλμένην τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ αἰσθητικὴ κατανόησις δὲν χρειάζεται τὴν γραμματικὴν καὶ ἱστορικὴν μεσολάβησιν καὶ κατέληξε λέγων: ἐλπίζω νὰ συμφωνήσῃ ὁ κ. Κακριδῆς, ὅτι εἶδος ἐρμηνείας, ποῦ ὑπερπηδᾷ τὴν κοπιώδη γραμματικὴν καὶ ἱστορικὴν προεργασίαν, ἢ ὅπερ χεῖρον ἐκλαμβάνει ταύ-

ην ως ἐπιζήμιον διὰ τὴν βαθυτέραν κατανόησιν τῶν κειμένων δὲν ἔχει θέσιν εἰς τὸ γυμνάσιον.

Σχολιάζων τὸ αὐτὸ σημεῖον ὁ καθηγητὴς κ. Παπαγεωργίου παρατήρησεν ὅτι, ἂν περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐρμηνευτικῆς προσπαθείας, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ περιπέσωμεν εἰς ἕνα φορμαλισμὸν καὶ αἰσθητισμὸν.

Ὁ γυμνασιάρχης κ. Δεμερτζῆς κρίνει ἀπαραίτητον τὴν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου διδασκαλίαν, ἣ δὲ μεταφραστικὴ ἐργασία νὰ γίνεται καὶ μὲ τὰ δύο ἰδιώματα, διότι ἡ πραγματικότης τῆς ζωῆς ἔχει καὶ τὰς δύο μορφάς. Ὁ διευθυντὴς τῆς Γερμανικῆς σχολῆς Ἰσθμίων κ. Beckmann παρατήρησεν ὅτι εἰς τὰ γερμανικὰ γυμνάσια τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν καλλιεργοῦνται τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά πολὺ συγκεντρωτικά καὶ ἐντατικά καὶ τοὺς ἀποφοιτοὺς συντροφεύει εἰς ὄλην τὴν ζωὴν, ἡ παρουσία Ἑλληνικοῦ φρονήματος καὶ ἠθους, προσέθεσε δὲ ὅτι θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ἐργάζονται μὲ τοιοῦτον πνεῦμα καὶ τὴν ἴδιαν προσπάθειαν.

Εἰς τὸ συνέδριον διευτυπώθησαν καὶ διάφοροι ἄλλαι παρατηρήσεις συνέδρων καὶ εἰς τὸ τέλος ἐξετέθησαν τὰ πορίσματα τὰ συναχθέντα καὶ διατυπωθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. Οἱ φιλόλογοι καθηγηταὶ θὰ ἔχουν νὰ διδασχθοῦν μελετῶντες τὸν τόμον τῶν Πρακτικῶν τοῦ Γ' Συνεδρίου.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν πορισμάτων βλέπει τις καταχωριζόμενον σημεῖωμα τοῦ κ. Ἰ. Κακριδῆ περιέχον δύο σημεία. Τὸ πρῶτον: «πιστεύω ὅτι ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ γίνεται στὴ δημοτικὴ καὶ μόνον στὴ δημοτικὴ, καὶ ἡ μετάφραση νὰ δίνεται στὴ δημοτικὴ» κλπ. Τὸ δεῦτερον: νὰ περιορισθοῦν οἱ διδασκόμενοι εἰς τὸ γυμνάσιον συγγραφεῖς. Ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς σχολιάζων τὸ σημεῖωμα διατυπώνει τὸ «παράπονον ὅτι ὁ κ. Ἰ. Κακριδῆς δὲν παρακολούθησε τὴν ἐξέλιξιν τοῦ συνεδρίου σ' ὄλες του τίς φάσεις κλπ.».

Εἶναι εὐνόητον ὅτι οἱ καθηγηταὶ τῶν γυμνασίων ἐπερίμεναν νὰ διαφωτισθοῦν ἀπὸ τὸν πανεπιστημιακὸν διδιδάσκαλον περὶ τοῦ τρόπου τῆς καλυτέρας διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων κειμένων εἰς τὰ σχολεῖά των. Δὲν φαίνεται σαφῶς μέχρι ποίου σημείου ἐδικαιώθησαν αἱ προσδοκίαι των, εἶναι ὅμως φανερὸν ἐκ τῶν ἐν τῷ τόμῳ ἐκτιθεμένων ὅτι ὁ κ. καθηγητὴς ἔρριψε τὸ κύριον βάρος τῆς σοφίας του διὰ νὰ κάμῃ προπαγάνδαν ὑπὲρ τοῦ δημοτικοῦ ἰδιώματος πλησίον τῶν συνέδρων. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ ἴδιος Γενικὸς Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς ὀργανώσας συνέδριον περὶ τῶν Νέων Ἑλληνικῶν προσεκάλεσεν ὡς ἐπιστημονικὸν σύμβουλον ἕνα ἄλλον καθηγητὴν τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπὸ ὅσα ἐξετέθησαν εἰς τὸν τόμον ἐκεῖνον δὲν προέκυψε σαφῶς τὸ τί ὑπέδειξεν ὁ κύριος καθηγητὴς διὰ τὴν ἐπιτυχεστέραν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος, διὰ τὴν ὅποیان ἐλάχιστα ἐφόδια ἔχουν λάβει ἀπὸ τὰς πανεπιστημιακὰς τῶν σπουδῶν οἱ καθηγηταί. Ἀντὶ τῆς ἀναζητουμένης ἐπικουρίας ὅμως ἔλαβον μαθήματα γλωσσικοῦ φανατισμοῦ καὶ μάλιστα συν-ἔβη καὶ ἡ πρωτάκουστος καὶ ἀντιυπηρεσιακὴ ἐνέργεια, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πορισμάτων τοῦ συνεδρίου τῶν συναχθέντων ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ νὰ ἐγερθῇ καὶ νὰ λάβῃ τὸν λόγον παρατύπως ὁ καθηγητὴς ἐκεῖνος διὰ νὰ ἀναγνώσῃ ἰδικά του (!) «πορίσματα» περὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς «Δημοτικῆς γλώσσης». Ὡς ἐγνώσθη μετ' ὀλίγας ἡμέρας συνεκροτήθη καὶ διαδήλωσις φοιτητῶν μὲ τὰ ἴδια συνθήματα.

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέκος τῷ 1914 μεταρρυθμίζων τὸν θεσμόν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ἀπέκλεισε τούτου τοὺς μέχρι τότε μετέχοντας πανεπιστημιακοὺς καθηγητάς καὶ ὥρισε τὴν σύνθεσίν του ἀποκλειστικῶς ἐξ ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν διαπρεψάντων εἰς τὸ ἔργον των, ὀρμηθεὶς ἐκ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι δὲν εἶναι ὠφέλιμον νὰ ἀναμειγνύωνται οἱ Πανεπιστημιακοὶ καθηγηταὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς Μέσης καὶ τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως. Ἄν κρίνῃ τις ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τῶν δύο προμνημονευθέντων καθηγητῶν, ὁ μέγας πολιτικὸς εἶχε δίκαιον.